

VẬN DỤNG QUAN ĐIỂM CỦA HỒ CHÍ MINH VỀ GIÁO DỤC LỐI SỐNG MỚI BẰNG PHƯƠNG PHÁP NÊU GƯƠNG CHO THANH NIÊN, SINH VIÊN HIỆN NAY

TS PHÙNG THU HIỀN

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

ThS NGUYỄN THỊ TÂM

Trường Đại học Hồng Đức, tỉnh Thanh Hóa

Tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh là tài sản tinh thần vô giá của Đảng và nhân dân ta. Đại hội XII (2016) của Đảng khẳng định: “Tiếp tục đẩy mạnh việc học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh; coi đó là công việc thường xuyên của các tổ chức Đảng, các cấp chính quyền, các tổ chức chính trị-xã hội, địa phương, đơn vị...”. Vấn đề giáo dục đạo đức mới, lối sống mới bằng phương pháp nêu gương theo tư tưởng Hồ Chí Minh cho thanh niên, sinh viên hiện nay có ý nghĩa đặc biệt quan trọng, góp phần xây dựng lực lượng cách mạng kế cận vừa hồng vừa chuyên, xứng đáng là đội quân hậu bị tin cậy của Đảng.

Từ khóa: Tư tưởng Hồ Chí Minh; giáo dục lối sống mới; phương pháp nêu gương; thanh niên, sinh viên.

1 Theo Hồ Chí Minh, đạo đức, lối sống và nếp sống là ba nội dung hợp thành văn hóa đời sống, trong đó đạo đức đóng vai trò chủ yếu nhất. Trong tác phẩm *Đời sống mới* (1947), Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chỉ rõ sự cần thiết phải xây dựng lối sống mới cho nhân dân ta, trong đó có thanh niên. Đánh giá cao vai trò của thanh niên đối với sự phát triển xã hội, Người cho rằng, thanh niên ở địa vị nào, làm công tác gì đều phải tham gia xây dựng lối sống mới. Xây dựng lối sống mới phải bắt đầu từ những điều cơ bản nhất nhưng cũng đơn giản nhất, đó là ăn, mặc, ở, đi lại, làm việc. Từ nội dung xây dựng lối sống mới cho thanh niên, Người đã đưa ra một số phương

pháp giáo dục lối sống mới cụ thể: phương pháp kết hợp giữa gia đình và nhà trường; phương pháp nêu gương, nêu cao vai trò của tự giáo dục, tự rèn luyện; phương pháp tập hợp thanh niên vào các tổ chức đoàn thể;...

Theo Hồ Chí Minh, giáo dục lối sống mới cho thanh niên không chỉ đóng khung trong những bài diễn văn tuyên truyền khô khan, kém hiệu quả, mà cần phải biết sáng tạo các hình thức giáo dục phong phú, đa dạng. Cơ sở để Hồ Chí Minh đề ra phương pháp nêu gương trước hết bắt đầu từ sự am tường truyền thống văn hóa phương Đông. Ngày 20-5-1924, trong bức thư gửi đồng chí Pêtorốp, Tổng Thư ký Ban Phương Đông, Người đã viết: “Nói

chung thì các dân tộc phương Đông đều giàu tình cảm, và đối với họ một tấm gương sống còn có giá trị hơn một trăm bài diễn văn tuyên truyền”². Vì vậy, trong các phương pháp giáo dục lối sống cho nhân dân nói chung và thanh niên nói riêng, Hồ Chí Minh đặc biệt nhấn mạnh phương pháp “nêu gương”. Để giáo dục bằng nêu gương đạt kết quả cao, Người chủ trương: “Lấy gương người tốt, việc tốt để hàng ngày giáo dục lẫn nhau là một trong những cách tốt nhất để xây dựng Đảng, xây dựng các tổ chức cách mạng, xây dựng con người mới, cuộc sống mới”³.

Theo Hồ Chí Minh, trong gia đình, cha mẹ có thể là tấm gương cho các con, anh chị là tấm gương đối với các em; trong nhà trường, thầy cô giáo là tấm gương cho học trò; trong cơ quan, tổ chức thì cán bộ lãnh đạo là tấm gương cho cấp dưới; người này có thể là gương cho người khác. Nói chuyện tại Lớp bồi dưỡng chính trị của giáo viên (1959), Người căn dặn: “Muốn cho học sinh có đạo đức thì giáo viên phải có đức. Ví như bảo học trò dậy sớm mà giáo viên thì trưa mới dậy. Cho nên thầy giáo, cô giáo phải gương mẫu, nhất là đối với trẻ con”⁴. Muốn nêu gương thì trước hết phải làm gương trong mọi công việc từ nhỏ đến lớn, phải thường xuyên, về mọi mặt, phải cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư. Người nhắc nhở cán bộ, đảng viên: “Muốn hướng dẫn nhân dân, mình phải làm mực thước cho người ta bắt chước”⁵. Mỗi cán bộ, đảng viên không những phải có trách nhiệm tự tu dưỡng tốt, mà còn phải làm gương trong công tác và lối sống, trong mọi lúc, mọi nơi, luôn nói phải đi đôi với làm để quần chúng noi theo. Đây là nguyên tắc trước hết, cực kỳ quan trọng của việc nêu gương. Bởi vì, chỉ có nhất quán giữa nói và làm thì người cán bộ, đảng viên mới giành được lòng tin của quần chúng. Nếu người cán bộ, đảng viên nói nhiều làm ít, nói mà không làm, hoặc “nói một đằng làm một nẻo”,

thì nhất định sẽ mất uy tín trước đơn vị, trước cộng đồng, và vai trò của sự nêu gương sẽ không thể phát huy được.

Làm gương chủ yếu thể hiện ở ba mối quan hệ *đối với mình, đối với người, đối với việc*. Đối với mình, phải không tự cao tự đại, tự mãn, kiêu ngạo mà luôn học tập cầu tiến bộ, luôn tự kiểm điểm để phát triển điều hay, sửa đổi điều dở của bản thân, phải tự phê bình mình như rửa mặt hằng ngày; đối với người, luôn giữ thái độ chân thành, khiêm tốn, đoàn kết, thật thà, không dối trá, lừa lọc, khoan dung, độ lượng; đối với việc, dù trong hoàn cảnh nào cũng phải giữ nguyên tắc “dĩ công vi thượng” (để việc công lên trên, lên trước việc tư), đã phụ trách việc gì thì phải tận tâm, tận lực làm cho kỳ được, không sợ khó khăn, gian khổ, việc gì có lợi cho dân thì phải hết sức làm, việc gì có hại cho dân thì phải hết sức tránh.

Trong suốt cuộc đời hoạt động cách mạng, Hồ Chí Minh luôn dành cho thế hệ trẻ sự quan tâm đặc biệt. Thanh niên luôn đóng vai trò quan trọng trong lịch sử đấu tranh dựng nước và giữ nước của dân tộc. Người nhận thấy thanh niên có những ưu điểm nổi trội: trẻ, khỏe, chiếm số đông trong xã hội, hăng hái, nhiệt tình, nhanh nhạy tiếp thu cái mới, giàu ước mơ, ham hiểu biết, có khả năng tiềm ẩn trong việc thực hiện lý tưởng, mục tiêu cao quý. Do vậy, nếu biết định hướng, động viên đúng thì thanh niên sẽ say sưa với lý tưởng sống cao đẹp, phát huy tài năng, tính sáng tạo, sẵn sàng hy sinh vì nghĩa lớn. Người khẳng định, thanh niên xứng đáng là đội hậu bị tin cậy, kế tục xuất sắc sự nghiệp cách mạng của thế hệ đi trước, làm cho tiền đồ của dân tộc nhất định sẽ “vô cùng vững chắc và vẻ vang”.

Bên cạnh việc khẳng định những ưu điểm của thanh niên, Hồ Chí Minh cũng luôn chỉ ra những mặt yếu, những nhược điểm của họ, đó là sự thiếu từng trải trong cuộc sống, một số chưa chịu khó

học tập, mắc bệnh hình thức, cá nhân, tự cao, tự đại... Hồ Chí Minh chỉ rõ: phát huy mặt mạnh, khắc phục mặt yếu là con đường để tự hoàn thiện nhân cách của thanh niên. Thanh niên muốn làm chủ tương lai cho xứng đáng thì ngay hiện tại phải không ngừng rèn luyện tinh thần và lực lượng cho mình, phải làm những việc chuẩn bị cái tương lai đó. Để đạt được mục tiêu giáo dục toàn diện cho thanh niên cần có sự quan tâm của toàn xã hội và từ chính sự nỗ lực phấn đấu của chính bản thân mỗi thanh niên. Trong đó, vấn đề xác định nội dung giáo dục và phương pháp giáo dục là đặc biệt quan trọng.

2 Phương pháp nêu gương trong tư tưởng và tấm gương đạo đức của Chủ tịch Hồ Chí Minh được thể hiện xuyên suốt trong cả cuộc đời hoạt động cách mạng, chiến đấu hy sinh vì Tổ quốc, vì nhân dân của Người. Vấn đề giáo dục lối sống mới cho thanh niên, sinh viên, đặc biệt là sử dụng phương pháp nêu gương trong giáo dục lối sống mới theo tư tưởng Hồ Chí Minh luôn có ý nghĩa thực tiễn quan trọng, góp phần xây dựng con người mới vừa có đức vừa có tài đáp ứng nhu cầu của công cuộc xây dựng và phát triển đất nước.

Việc giáo dục lối sống mới cho sinh viên đã được đưa vào chương trình hành động trong từng năm học của các nhà trường. Thanh niên nói chung và sinh viên nói riêng đã và đang phát huy được những phẩm chất đạo đức và lối sống tốt đẹp. Nhiều sinh viên bằng tài năng, trí tuệ và đạo đức của mình đã có những đóng góp tích cực cho sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

Tuy nhiên, trước những diễn biến phức tạp của tình hình chính trị trong nước và thế giới, ảnh hưởng của mặt trái nền kinh tế thị trường, mặt trái của lối sống “Tây hóa” đã tác động không nhỏ tới công tác giáo dục lối sống mới cho sinh viên. Mặt khác, ngay cả chính bản thân một số thầy cô

giáo cũng chưa thực sự là tấm gương sáng về đạo đức và lối sống để sinh viên noi theo. Một số gia đình còn buông lỏng việc quản lý, giáo dục con cái. Trong khi đó, việc giáo dục đạo đức, lối sống cho sinh viên trong nhà trường vẫn chưa được coi trọng đúng mức...

Đề vận dụng có hiệu quả phương pháp nêu gương theo tư tưởng Hồ Chí Minh trong giáo dục lối sống mới cho sinh viên, cần thực hiện tốt một số vấn đề sau:

Thứ nhất, trong nhà trường, cần tiếp tục triển khai thực hiện tốt cuộc vận động “Xây dựng môi trường học đường trong sạch, lành mạnh”. Phát động các phong trào thi đua để mỗi giáo viên, cán bộ, công chức nhà trường là một tấm gương sáng về đạo đức, trí tuệ cho sinh viên noi theo. Thủ tướng Phạm Văn Đồng từng khẳng định: “Muốn có xã hội tốt phải có con người tốt. Muốn có con người tốt phải có môi trường tốt”. Môi trường văn hóa lành mạnh có vai trò quan trọng đối với đời sống con người nói chung và đối với việc xây dựng lối sống mới nói riêng. Muốn vậy, trước hết, nhà trường cần phải nâng cao nhận thức cho giảng viên, cán bộ, công chức và toàn thể sinh viên về vị trí, vai trò của việc xây dựng môi trường văn hóa học đường trong sạch, lành mạnh đối với việc xây dựng lối sống mới cho sinh viên. Sinh viên chịu nhiều ảnh hưởng trực tiếp từ lối sống, nhân cách, đạo đức của gia đình và của thầy cô giáo. Vì vậy, những tấm gương sáng về đạo đức và lối sống của thầy cô giáo sẽ tạo sức lan tỏa rộng lớn đối với học sinh, sinh viên trong nhà trường.

Thứ hai, giáo dục bằng phương pháp nêu gương người tốt, việc tốt và sự tự giáo dục trong sinh viên nhà trường. Phương pháp này đã được các trường đại học, cao đẳng triển khai thực hiện có hiệu quả trong những năm qua. Theo đó, các sinh viên đạt thành tích cao trong học tập, nghiên cứu khoa học, sinh viên nghèo vượt khó học giỏi

đều được nhận học bổng khuyến khích học tập, được tuyên dương trong hội nghị tổng kết năm học của nhà trường. Những hoạt động này đã tạo nên một không khí thi đua sôi nổi trong sinh viên ở các trường đại học, cao đẳng, tạo môi trường trong sạch, lành mạnh giúp sinh viên rèn luyện và trưởng thành. Tổ chức Đoàn thanh niên, Hội sinh viên ở các trường học cần tiếp tục đẩy mạnh các phong trào thi đua như: phong trào “sinh viên 5 tốt”, phong trào nghiên cứu khoa học trong sinh viên, tuyên truyền vận động sinh viên tham gia các hoạt động sinh hoạt văn hóa lành mạnh. Tiếp tục tổ chức các hội nghị sơ kết, tổng kết, kịp thời biểu dương, khen thưởng khích lệ những cá nhân, tập thể có thành tích xuất sắc trong học tập, tu dưỡng rèn luyện để làm gương cho các sinh viên khác noi theo.

Thứ ba, tăng cường phối hợp giữa nhà trường, gia đình, xã hội trong xây dựng lối sống mới cho sinh viên. Tại Hội nghị cán bộ Đảng trong ngành giáo dục (6-1957), Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nói: “giáo dục trong nhà trường, chỉ là một phần, còn cần có sự giáo dục ngoài xã hội và trong gia đình để giúp cho việc giáo dục trong nhà trường được tốt hơn. Giáo dục trong nhà trường dù tốt mấy nhưng thiếu giáo dục trong gia đình và ngoài xã hội thì kết quả cũng không hoàn toàn”⁷. Việc xây dựng lối sống mới cho sinh viên là một quá trình lâu dài, diễn ra ở nhiều môi trường khác nhau, liên quan đến nhiều mối quan hệ xã hội phức tạp, nên cần sự quan tâm, kết hợp chặt chẽ nhiều lực lượng xã hội. Trong đó, nhà trường giữ vai trò định hướng, uốn nắn những hành vi của sinh viên theo chuẩn mực giá trị xã hội; gia đình đóng vai trò quyết định đến việc hình thành đạo đức, lối sống cho sinh viên.

Thứ tư, giáo dục lối sống mới cho sinh viên thông qua việc nêu gương các hình mẫu trong xã hội, cả quá khứ và hiện tại, đặc biệt giáo dục

tâm gương sáng ngợi về đạo đức, phong cách và lối sống của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Giáo dục lối sống của Người là một giải pháp quan trọng nhằm hình thành cho sinh viên lối sống mới, sống có mục đích, lý tưởng, có nghĩa, có tình xứng đáng là những con người mới XHCN.

Là người chủ tương lai của đất nước, sinh viên Việt Nam cần nhận thức đầy đủ và sâu sắc hơn về tấm gương đạo đức sáng ngời của Chủ tịch Hồ Chí Minh, nỗ lực phấn đấu hơn nữa trong việc vận dụng giá trị đạo đức, lối sống của Hồ Chí Minh vào rèn luyện phẩm chất cá nhân, nhằm góp phần xây dựng lớp thanh niên Việt Nam có “tâm trong, trí sáng, hoài bão lớn” đóng góp công sức của mình xây dựng quê hương, đất nước.

1. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Nxb CTQG, H, 2016, tr. 202

2. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, Nxb CTQG, H, 2011, T. 1, tr. 284

3. *Sđđ*, T. 15, tr. 672

4. *Sđđ*, T. 12, tr. 270

5. *Sđđ*, T. 6, tr. 16

6. Phạm Văn Đồng: *Văn hóa và đời mới*, Nxb CTQG, H, 1995, tr. 71

7. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, Nxb CTQG, H, 2011, T. 10, tr. 591.